

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО БОЙОВИХ ДІЙ В АРМІЯХ КРАЇН НАТО

У статті розглянуто досвід організації психологічної підготовки військовослужбовців в арміях країн НАТО. Визначені основні підходи щодо проведення психологічних заходів підготовки військовослужбовців до циклу розгортання. Акцентовано увагу на програмі Всебічний фітнес військовослужбовців та членів їх сімей (CSF2) з формування психологічної стійкості (резілієнсу) у військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу армії США.

Ключові слова: психологічна підготовка, цикл розгортання, психологічна стійкість (резілієнс), військовослужбовці, члени сімей, цивільний персонал.

В статье рассмотрен опыт организации психологической подготовки военнослужащих в армиях стран НАТО. Определены основные подходы по проведению психологических мероприятий подготовки военнослужащих к циклу развертывания. Акцентировано внимание на программе Всесторонний фитнес военнослужащих и членов их семей (CSF2) по формированию психологической устойчивости (резилиенсу) военнослужащих, членов их семей и гражданского персонала армии США.

Ключевые слова: психологическая подготовка, цикл развертывания, психологическая устойчивость (резилиенс), военнослужащие, члены семей, гражданский персонал.

Постановка проблеми. На думку фахівців США, Британії та Канади, умови сучасної війни та військової служби висувають високі вимоги щодо психологічних якостей військовослужбовців, здійснюють потужний психологічний вплив на учасників бойових дій. Близько 30% військовослужбовців, що брали участь у бойових діях в Іраку та Афганістані, мали суттєві психологічні проблеми. У 2010 році було скоєно 413 випадків суїциду серед американських військовослужбовців. Лише 14,3% суїцидентів мали бойовий досвід. Війна драматично впливає на сім'ї військовослужбовців. У дружин учасників бойових дій спостерігається підвищення загального стресу, тривоги, депресії у порівнянні з фоновими показниками. У дітей на 11% підвищується ризик виникнення проблем психічного здоров'я та поведінки, на 18% - поведінкових проблем та на 19% - дитячих стресових розладів. Тому проблема організації психологічної підготовки до циклу розгортання в НАТО, формування психологічної стійкості (пружності, еластичності) (Resilience) учасників бойових дій та членів їх сімей набуває значної актуальності [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових підходів [2] дозволяє визначити систему координат, в якій комплексно з урахуванням широкого спектру психологічних,

соціально-психологічних та поведінкових чинників реалізуються заходи щодо оптимізації психологічної стійкості (пружності, еластичності) (Resilience) військовослужбовців в процесі підготовки до участі в бойових діях. Коротко вони визначені як:

1. Вимоги екстремальних подій;
2. Стрес і копінг;
3. Індивідуальні чинники;
4. Організаційні чинники;
5. Результат.

На думку авторів, психологічну стійкість (пружність, еластичність) (Resilience) необхідно розглядати як багатовимірний конструкт, що включає сукупність характеристик щодо здатності як окремих військовослужбовців, так і групи відновлювати адаптаційний процес, що знижує напруженість бойової обстановки та хронічного стресу. Фахівці наголошують, що психологічна стійкість (пружність, еластичність) (Resilience) – це не стільки здатність збереження психічного статусу, скільки гнучкість процесу реадaptaції [2]. Психологічна стійкість (пружність, еластичність) (Resilience) військовослужбовця обумовлена:

1. Когнітивними ресурсами щодо ефективного вирішення проблеми;
2. Емоційними вміннями протидії стресу;
3. Соціальними та сімейними ресурсами для залучення в потрібний час;

4.Визначеними метою та смислами військової служби;

5.Фізичною стійкістю до тривалих навантажень.

В англomовному науковому обороті термін «resilience» використовується стосовно мети спеціальної психологічної підготовки військовослужбовців, який визначає універсальне підвищення психологічної стійкості за всіма аспектах життя і професійної діяльності військовослужбовців, у тому числі стійкість при явищах бойового та оперативного стресу. Термін «психологічний резилієнс» зустрічається в західних наукових публікаціях з 1973 року. Комплексну концепцію психологічного резилієнсу описав в 1987 році лікар Майкл Руттер [4]. Концепція резилієнсу має на увазі дію заснованих на переважно внутрішніх ресурсах психологічних механізмів, які захищають людей від психологічних ризиків, що пов'язані з дією несприятливих чинників: 1) скорочення дії ризику, 2) зменшення ланцюгових негативних реакцій, 3) створення і підтримка самоповаги і ефективної самосвідомості і 4) відкриття нових можливостей і особистісного зростання.

Мета статті. Актуалізувати проблему формування психологічної стійкості військовослужбовців під час підготовки до бойових дій, ознайомити з закордонним досвідом реалізації програм психологічної стійкості (resilience).

Методи дослідження. Оглядове-аналітичне дослідження літератури.

Виклад основного матеріалу. Військова академія у Вест-Пойнті (USMA) була першим навчальним закладом армії США, у якому було запроваджено комплексні методики психологічної підготовки кадетів. У 1993 році в USMA шляхом реорганізації існуючих на той час центрів підвищення спортивних результатів та розвитку навчальних навичок було створено Центр для підвищення ефективності (Center for Enhanced Performance - CEP). Роботу Центру було спрямовано на досягнення кадетами USMA високих показників у академічному навчання, спорті та військовій підготовці. Для досягнення мети використовувалось поєднання спортивних принципів досягнення високих результатів із

ефективними психологічними та навчальними методиками. Випускники USMA після заміщення командних посад у військових частинах почали звертатися до CEP з запитом на проведення польових тренінгів підрозділів [книга академії].

У період з 1999 по 2004 рік CEP USMA у військові частини направлялися мобільні команди для проведення тренінгів (Mobile Training Teams – МТТ). Практика мобільних груп довела свою ефективність, але зростання запиту на роботу у військових підрозділах перевищило організаційні можливості Центру. З 2004 по 2006 рік проводилася розробка програми спеціальної психологічної підготовки для армії США. В 2006 році в Форті Бреґг був створений Армійський центр підвищення ефективності (Army Center for Enhanced – ACEP). Після позитивної оцінки роботи з військовослужбовцями було відкрито вісім додаткових центрів ACEP. В 2010 році центри об'єднали в програму Всебічний фітнес солдата (Comprehensive Soldier Fitness) – програму комплексної підготовки, спрямованої на зміцнення фізичного та психічного здоров'я військовослужбовців та підвищення ефективності їх службової діяльності. В 2011 році було відкрито 12 центрів підготовки, програма отримала назву Всебічний фітнес солдата та розвиток ефективності та стійкості (CSF Performance and Resilience Enhancement Program CSF – PREP) [3].

В 2010 році командуванню стало зрозуміло, що неможливо підвищувати ефективність службової діяльності військовослужбовців та їх стійкість до бойового та оперативного стресу без вирішення сімейних проблем, тому в програму було включено членів сімей військовослужбовців. Програма отримала назву Comprehensive Soldier & Family Fitness (CSF2). Штаб-квартира програми знаходиться в Пентагоні. На сьогоднішній день в систему підготовки CSF2 включені 1,1 млн осіб (військовослужбовці, резервісти, національна гвардія, допоміжні служби, цивільний персонал, члени сімей) [2].

Керівним документом програми CSF2 є настанова Army Regulation 350-53[5].

Програма підготовки CSF2 здійснюється у п'яти вимірах:

Фізичний вимір (Physical dimension)

Емоційний вимір (Emotional dimension)

Соціальний вимір (Social dimension)

Духовний вимір (Spiritual dimension)

Сімейний вимір (Family dimension)

Метою реалізації програми CSF2 є фізично здоровий та психологічно сильний військовий та цивільний персонал, який підтримується членами сімей, має високий рівень професійної придатності, високу адаптивність та стійкість до бойового та оперативного стресу, успішність у військовій та цивільній сферах, здатність виконати широкий спектр оперативних вимог армії США. CSF2 не є програмою лікування. Це – превентивна програма, що спрямована на підвищення психічної стійкості (Resilience) всіх членів військового співтовариства, яке включає військовослужбовців, членів сімей та цивільний персонал. Завдання програми – це забезпечення військовослужбовців навичками (Performance enhancement skills) застосування ефективних механізмів захисту від впливу несприятливих та травмуючих психологічних факторів службової діяльності та бойової обстановки, що є чинниками зниження боєздатності та обумовлених стресом психічних розладів.

Програма CSF2 побудована на принципах доказової медицини, результати її застосування постійно аналізуються та оцінюються з метою корегування її удосконалення. Змістом програми є безперервний супровід військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу, регулярне тестування та навчання прикладним психологічним та фізичним практикам і тренінгам механізмів стійкості та підвищення якості фізичних, емоційних, соціальних, духовних, і сімейних аспектів життя на основі постійного саморозвитку. Модель програми CSF2 передбачає вихід за межі виключно професійного життя, пропонуючи цілісну (холічну) програму особистісного зростання та розвитку, в якій превенція стресу є лише одним із елементів системи підготовки [6].

Курс програми CSF2 проводиться на всіх основних рівнях системи професійної підготовки, а також в системі професійної військової освіти армії США. Кадети у військових академіях проходять курси та тренінги щодо розвитку прикладних психічних та фізичних навичок підвищення ефективності служби, дій під час сучасного

бою (приклад: військова академія Вест-Пойнт – навчальні курси “Психологія розвитку еліти” (PL 360 Psychology of Elite Performance), “Спортивна психологія” (PL 399A AIAD Sport Psychology), індивідуальний та командний тренінг ментальних навичок (Individual & Team Mental Skills Training), тренінг командоутворення (Team Building), встановлення цілей в команді (Team Goal Setting), підтримка команди (Team Support)).

Молодші командири з метою опанування методикою розвитку необхідних якостей у підлеглих проходять спеціальні тренінги в навчальних центрах програми CSF2. Проводиться підготовка тренерів із числа військовослужбовців та членів їх сімей для проведення тренінгів на рівні роти.

Програма CSF2 складається з чотирьох основних елементів [директива]:

1. Global Assessment Tool (GAT) – Online-опитувальник для самооцінки, це 105 запитань, які вимірюють у користувачів кількісні змінні, що пов’язані з психологічною стійкістю, експрес-опитувальник тривалістю 13 хв. Індивідуальні бали конфіденційні, не відкриваються командуванню та особовому складу підрозділу. Зворотній зв’язок забезпечується за допомогою наративів, побудови таблиць з діаграмами та порівняння демографічних показників. Ефективність GAT залежить від рівня довіри та відвертості відповідей користувачів. Обов’язковий для військовослужбовців, добровільний для членів сімей та цивільного персоналу.

2. Comprehensive Resilience (Self Development) Modules – інтернет-тренінг, адаптований за рівням ефективності. Включає 24 модулі саморозвитку (CRM), на які спрямовуються військовослужбовці, члени сімей та цивільний персонал за результатами GAT. Навчання проводиться в кожному вимірі здоров’я на основі індивідуальних потреб та рекомендацій експертних робочих груп, які визначили знання, вміння та атрибути для кожного виміру. Обов’язковий для військовослужбовців, добровільний для членів сімей та цивільного персоналу.

3. Master Resilience Trainer Course (MRTs) – викладання навичок психологічної стійкості для персоналу підрозділу та

членам сімей. 10-денний курс підготовки наставників-тренерів для проведення тренінгу психологічної стійкості у підрозділах. MRTs проводять заходи на рівні підрозділу.

4. Institutional Training – тренінг спрямований на підготовку військовослужбовців до циклу розгортання підрозділу. Елементи тренінгу є складовими професійної підготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців. Планується та проводиться з категоріями солдатів, сержантів та офіцерів за відповідними модулями.

Двічі в рік проводиться оцінка психологічного і фізичного стану військовослужбовця з використанням комплексного інструменту Глобальної оцінки (Global Assessment Tool GAT2.0), що інтегрує психометричні методики в поєднанні з результатами фізіологічних функціональних проб і результатів Армійського тесту фізичної підготовки (Army Physical Fitness Test - APFT). Елементи програми CSF2 проводяться як безпосередньо в підрозділах, так і в армійських навчальних центрах. Займатися за програмою CSF2 можна і самостійно, відповідно до індивідуальних потреб використовуючи online доступ до ресурсів програми CSF2 [1].

Моніторинг стану ведеться за допомогою online-автоматизованої системи в захищеному середовищі .mil та супроводжує військовослужбовця з етапу відбору на військову службу і до виходу на пенсію.

Таким чином, завдяки програмі CSF2 відстежується ступінь фізичної і психологічної боєздатності всієї армії в цілому, кожного підрозділу окремо і професійна придатність кожного військовослужбовця або цивільного фахівця. Завдяки інтеграції результатів оцінки GAT 2.0 з електронними базами даних персоналу, армійське командування і науково-дослідні підрозділи можуть швидко проводити оцінку психологічних і фізіологічних результатів тренувань, проведених навчальних занять, оцінювати стан окремих військовослужбовців або цілих підрозділів перед розгортанням або після повернення із зони бойових дій. Застосування глобальної оцінки дозволяє вищому командуванню оцінювати

потенційну боєздатність кожного окремого підрозділу, що може допомогти при ухваленні оперативних рішень бойового управління і планування. Online-система GAT2.0 використовується для програми індивідуального саморозвитку військовослужбовців, цивільного персоналу і членів їх сімей. Кожний аспект (вимір) online-оцінки стану заснований на валідних психометричних методиках в чотирьох основних сферах: емоційної, соціальної, сімейної і духовної. Фізичний компонент підготовки двічі на рік оцінюється за наслідками армійського тесту фізичної підготовки (Army Physical Fitness Test – APFT), який складається з трьох елементів: біг на дві милі, присідання і віджимання. Стандарти мінімальних показників придатності розподілені по шкалі за віком та статтю. Мінімальний прохідний бал складає 180 пунктів (60 пунктів по кожному тесту). Додатково до тесту фізичної підготовки оцінюється відсоток змісту жирової тканини в організмі, рівень артеріального тиску, концентрація в крові ліпідів і глюкози, максимального споживання кисню. Сукупність результатів використовується для оцінки рівня фізичної підготовки та надання рекомендацій щодо тренувань і режиму харчування.

На відміну від традиційних підходів до надання допомоги програма CSF2 пропонує превенцію негативних наслідків бойового і оперативного стресу. Тренінги та заняття за програмою CSF2 сприяють зменшенню прояву у військовослужбовців гострих реакцій на бойовий стрес і відстрочених наслідків у вигляді посттравматичного стресового розладу (PTSD). З іншого боку, програма CSF2 допомагає стимулювати у комбатантів посттравматичне зростання (Post Traumatic Growth - PTG), що є іншим, «позитивним наслідком» віддалених наслідків бойової психічної травми [7].

Програма CSF2 забезпечує не тільки необхідний рівень стресостійкості (пружності) (resilience) військовослужбовців і підвищення показників їх професійної діяльності, але і здійснює комплексну превентивну дію щодо середовища – службового та особистого. В програмі передбачена робота з членами сімей військовослужбовців щодо підтримки успішності службової діяльності, адаптації військовослужбовця після повернення з

розгортання (post-deployment), реінтеграції до цивільного життя. Програми психологічного резилієнсу поширені на всіх рівнях армії США і супроводжують військовослужбовців, членів їх сімей і цивільний персонал під час проходження служби та виконання професійних обов'язків.

Реалізація спеціальної психологічної підготовки є безперервним прогресуючим процесом протягом всього періоду служби з постановкою нових тренувальних і навчальних завдань. Головна увага у змісті модулів саморозвитку (CRM) зосереджена на атрибутах, знаннях, навичках та поведінці:

Рівень 1. Набуття базових навичок психологічної стійкості.

Рівень 2. Розвиток індивідуальної психологічної стійкості.

Розділ 3. Побудова лідерства за результатами рівня 2. Головна увага на створенні клімату в підрозділі (частині) через фасилітацію розвитку інших на власному прикладі [8].

На формування та підтримку психологічної стійкості (пружності, еластичності) (Resilience) спрямовані технології, які забезпечують комплексний підхід в процесі підготовки військовослужбовців до бойових дій:

Тренінг з управління стресом (Stress Management Training)

Включає в себе тренінг комплекс, що розвиває у військовослужбовців у тому числі навички (Skills) управління гнівом, стійкість (пружність, еластичність) (Resilience) у стресових ситуаціях тощо;

Первинна едукація (Preparatory Education)

Включає програму формування бойової свідомості (Battlemind), інформування військовослужбовців о психологічних чинниках бойової обстановки.

Когнітивні оцінки, обумовлені стресом (Stress-Related Cognitive Appraisals)

Включає формування ефективних копінг-стратегій.

Моделювання ролей (Role modeling)

Включає використання зразків ефективного поведінки військовослужбовців з досвідом бойових операцій.

Вправи репетиції місій (Exposure/Mission Rehearsal Exercises)

Включає тренування військовослужбовців в обстановці, наближеної до бойових умов.

Вплив внутрішніх стимулів (Exposure to Internal Stimuli)

Включає тренування адаптивних реакцій на стрес у військовослужбовців.

При індивідуальній роботі за програмою CSF2, після первинної оцінки свого стану користувач може перейти в закриту соціальну мережу інтерактивного саморозвитку програми CSF2 ArmyFit™, де є можливість отримання інформації, допомоги і підтримки онлайн від експертів по кожному з п'яти аспектів (фізичного, емоційного, соціального, сімейного або духовного) професійного або особистого життя військовослужбовця. Військовослужбовцям на підставі результатів тестування пропонуються індивідуальні програми саморозвитку з проведенням проміжних тестувань і оцінок результатів на шляху до поставленої мети. На підставі оцінки динаміки змін в курсі підготовки робляться необхідні корегування. Всі етапи підготовки документуються в військовій цифровій системі підготовки кадрів (DTM), що допомагає вищому командуванню аналізувати ефективність різних програм підготовки.

В середовищі ArmyFit™ користувачі можуть спілкуватися один з одним, встановлювати особисту мету досягнення в кожному з вимірювань, ділитися досвідом, одержувати поради і отримувати мотивуючі бейджі, як свідоцтво досягнення поставленої мети саморозвитку. Налаштування дозволяють встановити індивідуальний рівень конфіденційності для кожного користувача. Система містить інтерактивні тематичні відео за різними аспектами у всіх вимірах, наприклад: «Змішані сім'ї військовослужбовців», «Підвищення стресостійкості у підлітків», «Ефективна комунікація» та ін. Тривалість кожного тематичного відео не перевищує 15 хвилин.

Для розширеної допомоги в рамках програми CSF2 була розроблена система підготовки наставників-тренерів (Master Resilience Trainers - MRTs). Для підготовки тренерів за програмою CSF2 командування відбирає солдатів, унтер-офіцерів, дружин військовослужбовців (волонтери з Груп сімейної готовності - Family Readiness

Питання психології

Group) і цивільний персонал. Інтенсивний курс підготовки тренерів в одному з 16 навчальних центрів, університеті Пенсільванії та інших навчальних закладах триває 10 днів. Після закінчення навчання тренери повертаються в свої підрозділи, де проводять психологічні тренінги для військовослужбовців, членів їх сімей і цивільного персоналу. Крім того тренери мають можливість щодня консулювати військовослужбовців з невідкладних питань. За свою роботу вони не отримують комісії (принцип «солдат допоможе солдату»).

Підготовка тренерів за програмою MRT здійснюється за рівнями:

Master Resilience Trainer (MRT – C) – 10-денний курс підготовки, первинний супервайзер військовослужбовців (Primary supervisor).

MRT Course Facilitator (MRT – F) – після проходження тренінгу MRT додатковий 5-денний курс, фасилітатор курсу MRT тренінгу у малій групі.

MRT Course Trainer (MRT – T) – на базі тренінгу MRT – F додатковий 5-денний курс, головний курс MRT тренінгу у малій групі [8].

В даний час у військах підготовлено 19000 MRT. Планується довести підготовку тренерів до 7000 чоловік в рік, щоб забезпечити кожному роту в армії США індивідуальним тренером (MRT). З 2013 року в армії США проводиться інтенсивна підготовка тренерів з числа дружин військовослужбовців, щоб кожна Група сімейної готовності (FRG) в підрозділах мала власного підготовленого тренера (MRT). Тренери рот із психологічної стійкості проходять регулярні атестації на відповідність рівня викладання стандартам CSF2 [1].

Тренер із психологічної стійкості (MRT):

- використовує навички, яким навчає, у повсякденному житті;
- використовує навички під час формального та неформального консулювання;
- навчає навичкам за періодичними календарними курсами підготовки підрозділів;
- викладає модулі щодо розгортання підрозділів на основі графіків ротації;

- пропонує тренінг з підвищення стійкості (Resilience) у обраних курсах TRADOC;

- є радником командира з загального фітнесу та організації тренінгу стійкості (Resilience);

- знає коли направляти військовослужбовців для професійного консулювання до фахівців поведінкового здоров'я (Behavioral Health providers), капелана або інших відповідних ресурсів.

Тренери навчають військовослужбовців, членів їх сімей і цивільний персонал прийомам підвищення розумової працездатності і управління емоційним станом. Повний курс проводиться тільки в навчальних центрах і включає наступні елементи:

- розвиток ментальних здібностей;
- побудова довіри;
- управління увагою;
- контроль психічної енергії (саморегуляція);
- постановка мети;
- креативна направлена уява.

За межами навчальних центрів тренери навчають тільки за двома базовими елементами системи. Всі підрозділи на рівні роти проходить психологічні тренінги як мінімум один раз на рік.

В рамках програми CSF2 проводиться постійна оцінка ефективності заходів за допомогою наукових досліджень, що проводяться групою досліджень і внутрішніх інспекцій армії США. За наслідками досліджень публікуються технічні звіти про ефективність впровадження програми. Основні результати цих досліджень свідчать, що військовослужбовці, які проходили тренінги з психологічної підготовки у тренера мали більш високий рівень психологічної стійкості та кращі показники психічного здоров'я протягом часу в порівнянні з військовослужбовцями, які не проходили спеціальну психологічну підготовку. Крім того, в підрозділах з тренінгами на рівні тренерів рот було виявлене на 60% менше випадків виявлення алкогольної та наркотичної залежності, на 13% менше випадків тривожних розладів, депресії та посттравматичного стресового розладу в порівнянні з підрозділами, що не проходили підготовку у ротних тренерів (MRT) [9].

Застосування програми CSF-PREP у військовослужбовців бригад, що беруть участь в бойових діях показало, що спостерігається кореляційний зв'язок між рівнем психологічної стійкості і адаптивності, проявом бойового стресу і посттравматичного стресового розладу та результатами тренінгів із саморегуляції, розвитку впевненості та побудові мети [3].

У бойовій обстановці підтриманню психологічної стійкості (пружності, еластичності) (Resilience) військовослужбовців сприяють командири та фахівців поведінкового здоров'я (ВН). Кількість фахівців по відношенню до особового складу складає: в США – 1:700, у Великобританії – 1:2500-4000, в Канаді – 1:500-600. Крім того, допомогу в процесі підтримання психологічної стійкості надають спеціально підготовлені військовослужбовці. У британській армії діє програма управління ризиком травми (Trauma Risk Management program), що дозволяє залучати для психологічної підтримки військовослужбовців немедичний персонал [2].

По завершенню бойових дій учасники проходять програму декомпресії (Third-Location Decompression Program), що дозволяє поступове повернення психіки військовослужбовців зі стану “бойові умови” в стан “мирні умови”.

Програма CSF2 постійно розвивається на основі зворотного зв'язку з підрозділів та результатів досліджень ефективності її

застосування. В програму додаються нові елементи підготовки та компоненти. Значущі позитивні зміни в армії США після впровадження програми відкрили можливості для її застосування в інших державних та приватних організаціях.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Проведення заходів психологічної підготовки військовослужбовців до циклу розгортання є актуальним завдання психологічного забезпечення військових підрозділів армій країн НАТО.

2. Особливу увагу в армії США приділяють програмам розвитку психологічної стійкості (resilience), у тому числі програмі Всебічний фітнес військовослужбовців та членів їх сімей (CSF2) щодо формування психологічної стійкості (резілієнсу) у військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу.

3. Досвід НАТО свідчить, що проблеми психологічної підготовки необхідно вирішувати в комплексі медичного, соціального, духовного та психологічного забезпечення військовослужбовців.

Подальші напрямки досліджень: розробка перспективної моделі психологічної підготовки військовослужбовців ЗС України; адаптація психологічного інструментарію вивчення психологічної стійкості (резілієнсу), програми підготовки тренерів резілієнсу (MRT).

Список використаних джерел

1. Психологічне забезпечення у збройних силах зарубіжних країн : навч. посіб. / кол. авт. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – 132 с.
2. Building Psychological Resilience in Military Personnel: theory and practice / edited by Robert R. Sinclair and Thomas W. Britt. – Washington, 2013.
3. Hammermeister J. et al. Military applications of performance psychology methods and techniques: an overview of practice and research from the U.S.Army / Hammermeister J. J.of Performace Psychology. – 2011. - Iss. 3.
4. Rutter M. Psychosocial resilience and protective mechanisms / Rutter M. Am J Orthopsychiatry. – 1987. – Jul;57(3). – pp.:316-331.
5. Comprehensive Soldier and Family Fitness. / Army Regulation 350-53. Headquarters, Department of the Army. Washington, DC – 2014.
6. Cornum Rh. et al. Comprehensive Soldier Fitness / Cornum Rh. et al. American Psychologist. – 2011. – Vol. 66. – No. 1. – P. 4-9.
7. Tedeschi R. Can We Facilitate Posttraumatic Growth in Combat Veterans? / American Psychologist – 2011. – 66(1). – pp.19-24..
8. Col. Tom Vail, Deputy Director. Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in the U.S. Army/ Military Health System Conference, National Harbor, Maryland. January 24-27, 2011.
9. Harms, P.D. et al. "Report #4: Evaluation of Resilience Training and Mental and Behavioral Outcomes" / Harms, P.D. The Comprehensive Soldier and Family Fitness Program Evaluation – 2013 – (4): 19. – April.

References

1. Psychological support in the armed forces of foreign countries: teach. manual / count aut - K.: NUO them. Ivan Chernyakhovsky, 2017. - 132 p.
2. Building Psychological Resilience in Military Personnel: theory and practice / edited by Robert R. Sinclair and Thomas W. Britt. – Washington, 2013.
3. Hammermeister J. et al. Military applications of performance psychology methods and techniques: an overview of practice and research from the U.S.Army / Hammermeister J. J.of Performace Psychology. – 2011. - Iss. 3.
4. Rutter M. Psychosocial resilience and protective mechanisms / Rutter M. Am J Orthopsychiatry. – 1987. – Jul;57(3). – pp.:316-331.
5. Comprehensive Soldier and Family Fitness. / Army Regulation 350-53. Headquarters, Department of the Army. Washington, DC – 2014.
6. Cornum Rh. et al. Comprehensive Soldier Fitness / Cornum Rh. et al. American Psychologist. – 2011. – Vol. 66. – No. 1. – P. 4–9.
7. Tedeschi R. Can We Facilitate Posttraumatic Growth in Combat Veterans? / American Psychologist – 2011. – 66(1). – pp.19-24..
8. Col. Tom Vail, Deputy Director. Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in the U.S. Army/ Military Health System Conference, National Harbor, Maryland. January 24-27, 2011.
9. Harms, P.D. et al. "Report #4: Evaluation of Resilience Training and Mental and Behavioral Outcomes" / Harms, P.D. The Comprehensive Soldier and Family Fitness Program Evaluation – 2013 – (4): 19. – April.

SUMMARY

Tkachenko V. senior researcher

Kostyukova N. senior researcher

**TO THE PROBLEM OF THE ORGANIZATION OF PRE-DEPLOYMENT
PSYCHOLOGICAL TRAINING IN THE ARMED FORCES OF THE LEADING COUNTRIES OF
THE NATO**

Introduction. According to experts from the United States, Britain and Canada, the conditions of modern warfare and military service place high demands on the psychological qualities of military personnel and exert a powerful psychological influence on combatants. About 30% of the troops that participated in hostilities in Iraq and Afghanistan had significant psychological problems. In 2010, 413 suicide cases were committed among US troops. Only 14.3% of the suicide cases had combat experience. The war dramatically affects the families of servicemen. Wives face the combatants there is an increase in general stress, anxiety, depression compared with background indicators. Children have a 11% risk of mental health and behavior problems, 18% have behavioral problems and 19% are children's stress disorder. Therefore, the problem of organizing psychological preparations for the deployment cycle in NATO, the formation of the psychological stability (resilience) of the combatants and members of their families becomes very relevant [2].

Purpose. To update the problem of formation of the psychological stability of military personnel during the preparation for combat operations, to acquaint with the foreign experience of implementation of programs of psychological stability (resilience).

Methods. Review-analytical study of literature.

Results. An analysis of the latest approaches in the armed forces of NATO countries regarding the training of military personnel in combat operations, the introduction of foreign experience in the implementation of programs of psychological stability (resilience).

Originality. An analysis of the latest approaches in the armed forces of NATO countries regarding the training of military personnel to participate in hostilities in order to implement them in the practice of the Armed Forces of Ukraine

Conclusion. 1. Conducting psychological training measures for servicemen to the deployment cycle is an urgent task of psychological support for military units of the NATO armies. 2. Particular attention in the US Army is devoted to programs for the development of resilience, including the Comprehensive Fitness Program for Servicemen and their Family Members (CSF2) regarding the formation of psychological stability (resiliency) for servicemen, their families and civilian personnel. 3. The experience of NATO indicates that the problems of psychological training must be addressed in the complex of medical, social, spiritual and psychological support of military personnel.

Further directions of research: development of a perspective model of psychological training of servicemen of the Armed Forces of Ukraine; adaptation of psychological tools for studying psychological stability (resiliency), training programs for resiliency trainers (MRT).

Keywords: psychological training, deployment cycle, resilience, servicemen, Family members, DAC personnel.